

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО**

Історичний факультет
Кафедра історії та археології

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор із науково-педагогічної
роботи _____ А. Кузнецова

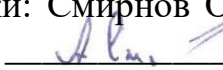
«27 серпня 2019»

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
АНТИЧНА АРХЕОЛОГІЯ ПІВНІЧНОГО ПРИЧОРНОМОР'Я**

Ступінь магістра
Галузь знань 03 Гуманітарні науки
Спеціальність 032 Історія та археологія
Освітня програма «Археологія»

2019-2020 навчальний рік

Розробники: Смирнов Олександр Ігорович, старший викладач кафедри історії та археології (Смирнов О.І.)

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри історії та археології

Протокол № 1 від «27» серпня 2019 р.
Завідувач кафедри історії та археології (Рижева Н.О.)

«27» серпня 2019 р.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників		Галузь знань, спеціальність, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
			денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4		Галузь знань: 03 Гуманітарні науки	Нормативна	
		Спеціальність: 032 Історія та археологія	Рік підготовки Перший	
Загальна кількість годин – 120		Освітня програма: Археологія	Семестр II	
			Семінарські	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 0,6 самостійної роботи студента – 9,4	Тижневих годин для заочної форми навчання: аудиторних – 0,2 самостійної роботи студента – 9,8	Ступінь: <u>Магістр</u>	8	2
			Самостійна робота	
			112	118
			Вид контролю: <u>іспит</u>	

Мова навчання – українська.

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи становить: для денної форми навчання – 120 год.: 8 год. – аудиторні заняття, 112 год. – самостійна робота (7% / 93%).

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи становить: для денної форми навчання – 120 год.: 2 год. – аудиторні заняття, 118 год. – самостійна робота (2% / 98%).

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета дисципліни – вивчення матеріальної культури античних осередків Північного Причорномор'я, а також виявлення її специфіки у контексті культурної взаємодії античних еллінів та місцевого варварського оточення.

Завдання курсу

- ознайомити студентів з особливостями північнопричорноморських пам'яток як проявами античного (середземноморського) цивілізаційного осередку;
- системне викладення головних рис матеріальної культури еллінських полісів у регіоні з акцентом на їх специфічні локальні риси.
- визначення ролі культурних впливів античних полісів Північного Причорномор'я на варварське оточення, а також роль останнього у складанні особливого північнопричорноморського варіанту античної культури.

Передумови для вивчення дисципліни: «Археологія та основи антропології», «Історія стародавнього світу», «Історія України (давня та середньовічна)», «Історичне краєзнавство», «Спеціальні історичні дисципліни», «Джерелознавство», «Історична географія», «Методика польових археологічних досліджень», «Теорія та методологія археології», «Первісна археологія», «Історична антропологія України».

Навчальна дисципліна складається з **4-х кредитів**

Очікувані результати навчання:

Здатність запам'ятовувати або відтворювати:

глибокі знання в межах спеціалізації з позначенням новацій останнього часу; специфіку розвитку історичного пізнання в конкретні історіографічні періоди, в тому числі й на сучасному етапі; професійні норми в галузі історії та археології; основні етапи наукового пошуку в галузі історії та археології та завдання кожного з них; теорію й практики критичного осмислення уявлень про минуле у суспільстві, правила побудови наукових гіпотез.

Здатність розуміти та інтерпретувати:

основні теоретичні та методологічні проблеми сучасної археологічної науки; шляхи формування репрезентативної джерельної бази при розробці певної наукової проблематики; зв'язок та різницю між історичними фактами у джерелі та історіографічними фактами у науковій літературі; вибір методології та методів при здійсненні власного дослідження; вузлові наукові проблеми, зв'язок між гіпотезою та методом, логічні наслідки певного припущення, зіставлення його з відомими теоретичними побудовами.

Здатність використовувати вивчений матеріал в нових ситуаціях:

пояснювати взаємозв'язки між процесами у минулому та на сучасному етапі, оцінювати альтернативні варіанти інтерпретації основних тенденцій та особливостей історичного розвитку людства у певні історичні періоди; аналізувати взаємозв'язки між позицією професійного історика та пануючими у суспільстві поглядами на минуле; демонструвати навички професійного спілкування з використанням іноземної мови; виявляти ініціативу, яка спрямована на збереження та управління культурною спадщиною; брати участь у здійсненні реальних дослідницьких проектів;

Здатність розбивати інформацію на відповідні компоненти і розуміти їх взаємозв'язок:

аналізувати явища та процеси світової історії з урахуванням сучасних теорій суспільного розвитку;

визначати інформаційний потенціал конкретних археологічних джерел при вирішенні певної наукової проблеми;

здійснювати експертизу пам'яток матеріальної та духовної культури, в тому числі з метою їх подальшого використання в сфері туризму та рекреації.

Здатність поєднувати частини разом, щоби одержати ціле з новою системною властивістю:

визначати соціальні функції історика в нових умовах;

встановлювати ефективну комунікацію з представниками інших гуманітарних та природничих наук;

обґрунтувати наукову новизну власного дослідження з урахуванням сучасних наукових досягнень;

розширювати джерельну базу за рахунок введення до наукового обігу архівних джерел, опрацювання фондів музеїв, участі у наукових експедиціях, шляхом створення нових джерел (усна історія та ін.).

Здатність оцінювати важливість матеріалу для конкретної цілі:

критично оцінювати ступінь розробленості дослідницької проблеми та отриманих результатів фахівцями;

визначати вплив на хід та результати дослідження традицій певних наукових шкіл;

узагальнювати результати власного дослідження;

аргументувати зв'язок теми обраного наукового проекту з пріоритетними напрямками розвитку світової науки; рекомендувати шляхи продовження власного дослідження

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студент оволодіває такими **компетентностями:**

I. Загальнопредметні:

Соціально-особистісні компетенції:

- здатність до навчання впродовж життя;
- здатність до критики й самокритики;
- креативність, здатність до системного мислення;
- адаптивність і комунікабельність;
- наполегливість у досягненні мети;
- турбота про якість виконуваної роботи;
- толерантність;
- екологічна грамотність.

Загальнонаукові компетенції:

- базові знання фундаментальних наук, в обсязі, необхідному для освоєння загально-професійних дисциплін;
- базові знання в галузі, необхідні для освоєння загально-професійних дисциплін

Інструментальні компетенції:

- здатність до письмової й усної комунікації рідною мовою;
- знання іншої мови(мов);
- навички роботи з комп'ютером;
- навички управління інформацією;
- дослідницькі навички.

II. Фахові:

Загально-професійні компетенції:

- уміння використовувати повний спектр наукових методик для вироблення інноваційного знання в галузі

- здатність отримати історичне знання з археологічних джерел

- здатність формулювати наукову проблему і знаходити шляхи її вирішення

Спеціально-професійні компетенції:

- володіти навичками історизації археологічного матеріалу

- здатність застосовувати сучасні методи фіксації та консервації археологічних об'єктів
- уміння застосовувати сучасне законодавство в охороні археологічної спадщини
- здатність забезпечити якісне проведення археологічних досліджень на предметно-функціональному рівні
- володіння навичками камеральної обробки як передумова введення в науковий обіг археологічних матеріалів
- здатність використовувати здобутки практичної археології та музеології у навчальному процесі
- здатність використовувати професійно профільовані знання в галузі археології та музеології для моделювання історичних явищ і процесів в давню добу

3. Програма навчальної дисципліни

Кредит 1. Вступ до курсу «Антична археологія Північного Причорномор'я»

Тема1. Історія вивчення археологічних пам'яток Північного Причорномор'я. Історичні джерела.

Накопичення джерел у перш. пол. XIXст. (Стемпковський, Бламберг, Мурзакевич та ін.). Дослідження доби Б.В.Фармаковського. Вивчення хори Причорноморських міст у перш. пол. XXст. Праці М.І.Ростовцева, В.В.Латишева. Особливості розвитку археологічних досліджень грецьких пам'яток Причорномор'я у др. пол. XXст. Дослідження В.Д.Блаватського, В.Ф.Гайдукевича, Д.Б.Шелова, Л.М.Славина та ін. Нові методи польових досліджень. Основні групи джерел - археологічні, письмові (повідомлення античних авторів, епіграфічні пам'ятки, нумізматичні). Особливості окремих груп джерел по центрам. Значення археологічних джерел.

Тема2. Грецька колонізація Північного Причорномор'я. Причини, характер та напрямки. "Вимушена еміграція". Демографічні та соціальні умови. Дискусії щодо форм колонізації - торгівельна, аграрна, ремісничка. Сучасна точка зору. Хід колонізації Північного Причорномор'я. Принципи організації нових міст. Взаємовідносини з аборигенним населенням. Основні періоди та етапи історичного розвитку в Північному Причорномор'ї. Загальна характеристика першого періоду (др. пол. VII- сер. I ст. до н.е.). Особливості др. періоду (сер. I ст. др. н.е.- кін. IVст. н.е.). Хронологія заснування міст Північного Причорномор'я. Значення Мілету у колонізації. Інші метрополії (Теос, ГераклеяПонтійська та ін.). Заснування колоній в другій половині VII- VIст. до н.е. (Березань, Ольвія, Тіра, Ніконій, міста Боспору, міста Південно-Західного Криму). Проблема вторинної колонізації.

Кредит 2. Античні поліси Північного Причорномор'я

Тема3. Грецьке поселення на о. Березань (Борисфеніда). Ольвія та її хора Історія вивчення. Дискусійні питання історії поселення (хронологія та полісна структура, взаємовідносини з Ольвією). Дата заснування. Характер та використання поселення, етнічний склад, періодизація. Археологічні пам'ятки. Історія дослідження Ольвії. Дискусійні проблеми історії міста в сучасній науці (проблеми межі хори, періодизація формування полісної структури та ін.). Найважливіші результати сучасного дослідження Ольвії та сільських поселень. Напрямки вивчення археологічних пам'яток (архітектури, системи водопостачання, кераміки, грошового обігу та ін.). Археологічні пам'ятки Ольвії. Ольвійська хора. Некрополь Ольвії. Розвиток міської території, оборонних споруд, сільської території у різні періоди існування Ольвії. Суспільно-політичне життя Ольвійської держави.

Тема 4. Античні пам'ятки Нижнього Подністров'я. Античні пам'ятки. Історія дослідження. Джерела. Деякі проблеми античної історії Нижнього Подністров'я. Час колонізації правого та лівого берегів Дністровського лиману. Особливості архаїчного періоду. Проблеми етнічного складу ранніх поселень. Заснування Ніконію та Тіри. Археологічні пам'ятки. Будівельні споруди, оборонна система. Будівельна техніка у різні часи. Проблема межі та топографія міста. Залишки господарських споруд. Некрополь Тіри. Поселення правого берега лиману. Час заснування поселень. ХораТіри грецького та римського часу. Основні знахідки на поселеннях західного берега. Політична історія Тіри. Історія вивчення. Проблема метрополії. Археологічні знахідки ранньої доби. Ніконій та Тіра. Міжполісні відносини в Нижньому Подністров'ї. Новітні

пам'ятки - джерела політичної історії міста (епіграфічні та нумізматичні). Археологічні пам'ятки Ніконія. Оборонні споруди. Особливості житлових споруд та топографії міста. Інші знахідки. Некрополь - місце знаходження, типи поховальних споруд, поховальний реманент. Сільські поселення лівого берега лиману. Періодизація існування та етнічна належність. Пам'ятки господарчої діяльності населення сільської території. Політична історія у світі археологічного дослідження Ніконія.

Кредит 3. Грецькі держави на території Криму

Тема 5. Херсонеська держава. Боспорська держава. Вивчення Херсонесу ХІХ- поч. ХХст. Розкопки повоєнного періоду та найважливіші результати. Новітні дослідження Херсонесу та його хори (80 - 90-ті рр.). Проблема заснування міста - хронологія та метрополія. Найраніші археологічні знахідки та їх трактування. Проблема формування та організації хори. Колонізація земель Південно-Західного Криму. Типи сільських споруд. Археологічні пам'ятки Херсонесу. Топографія міста. Будівельні споруди - оборонні, культові, житлові. Театр. Монетний двір. Особливості будівель Херсонесу порівняно з Ольвійськими. Ремісничі майстерні. Епіграфічні пам'ятки. Некрополь. Політична історія Херсонесу. Джерела та історія вивчення Боспорського царства. Проблеми періодизації історії Боспору. Політична історія Боспорської держави. Територія та населення Боспору. Міста та поселення європейського Боспору. Археологічні пам'ятки Пантікапею. Терасний устрій забудови міста. Зростання міської території. Оборонні комплекси. Типи поховальних споруд. Поховальний реманент. Інші міста - Феодосія, Німфей, Мірмекій, Тірітака, Ілурат та ін. Проблема статусу. Археологічні пам'ятки малих міст. Сільська територія - особливості розміщення та хронологія існування. Азіатський Боспор. Фанагорія - історія вивчення та джерела. Археологічні пам'ятки раннього періоду. - Розширення території у Vст. до н.е. Терасна забудова міста. Культові та оборонні споруди. Залишки ремісничого виробництва. Інші міста Азіатського Боспору - Гермонасса, Горгіппія, Кепі та ін. Грецькі поселення в глибині варварських земель (Семібратьське городище). Танаїс, особливості заснування. Археологічні пам'ятки. Некрополі Боспору та їх особливості у різні періоди. Поховання в курганах та знахідки в них.

Кредит 4. Економічний та культурний розвиток античних міст Північного Причорномор'я

Тема 6. Економіка античних міст Північного Причорномор'я. Землеробство. Виноградарство та виноробство. Рибний промисел. Скотарство. Ремесло. Внутрішня та зовнішня торгівля. Торгівельні зв'язки з місцевими племенами. Монетна справа та грошовий обіг. Зародження грошового обігу. Проникнення малоазійського електра. Дискусійні питання початкового етапу грошового обігу в Північному Причорномор'ї. Монети Ольвії. Монетна справа Боспорської держави. Монети Херсонесу. Значення нумізматичних даних для вивчення соціально-економічної, політичної та культурної історії античних міст.

Тема 7. Культура античних міст Північного Причорномор'я. Писемність. Фізичне виховання. Релігійне життя. Основні риси духовної культури античних міст Північного Причорномор'я. Пам'ятки мистецтва. Головні етапи розвитку мистецтва. Проблема впливу оточуючого іноплемінного світу на образотворче мистецтво античних міст. Скульптура. Монументальний та вазовий живопис. Мозаїка. Торевтика. Місце торевтики античного Причорномор'я у світовому прикладному мистецтві. Боспорське царство - головний центр торевтики. Знахідки в скіфських курганах. Художня обробка дерева та кістки. Монетна гліптика.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин <i>денна форма</i>			Кількість годин <i>заочна форма</i>				
	Усього	у тому числі			Усього	у тому числі		
		Лек.	Сем.	С/р		Лек.	Сем.	С/р
Кредит 1. Вступ до курсу «Антична археологія Північного Причорномор'я»								
Тема1. Історія вивчення археологічних пам'яток Північного Причорномор'я. Історичні джерела.	30		2	28	30		1	29
Тема2. Грецька колонізація Північного Причорномор'я								
Разом	30		2	28	30		1	29
Кредит 2. Античні поліси Північного Причорномор'я								
Тема3. Грецьке поселення на о. Березань (Борисфеніда). Ольвія та її хора	30		2	28	30		1	29
Тема4. Античні пам'ятки Нижнього Подністров'я.								
Разом	30		2	28	30		1	29
Кредит 3. Грецькі держави на території Криму								
Тема5. Херсонеська держава. Боспорська держава.	30		2	28	30			30
Разом	30		2	28	30			30
Кредит 4. Економічний та культурний розвиток античних міст Північного Причорномор'я								
Тема 6. Економіка античних міст Північного Причорномор'я	30		2	28	30			30
Тема 7. Культура античних міст Північного Причорномор'я.								
Разом	30		2	28	30			30
ВСЬОГО	120		8	112	120		2	118

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Години ДФН	Години ЗФН
Кредит 1. Вступ до курсу «Антична археологія Північного Причорномор'я»			
1	Тема 1. Історія вивчення археологічних пам'яток Північного Причорномор'я. Історичні джерела.	2	1
2	Тема 2. Грецька колонізація Північного Причорномор'я		
Кредит 2. Античні поліси Північного Причорномор'я			
3	Тема 3. Грецьке поселення на о. Березань (Борисфеніда). Ольвія та її хора	2	1
4	Тема 4. Античні пам'ятки Нижнього Подністров'я.		
Кредит 3. Грецькі держави на території Криму			
5	Тема 5. Херсонеська держава. Боспорська держава.	2	
Кредит 4. Економічний та культурний розвиток античних міст Північного Причорномор'я			
6	Тема 6. Економіка античних міст Північного Причорномор'я	2	
7	Тема 7. Культура античних міст Північного Причорномор'я.		
	ВСЬОГО	8	2

6. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Години ДФН	Години ЗФН
Кредит 1. Вступ до курсу «Антична археологія Північного Причорномор'я»			
1	Тема 1. Історія вивчення археологічних пам'яток Північного Причорномор'я. Історичні джерела.	28	29
2	Тема 2. Грецька колонізація Північного Причорномор'я		
Кредит 2. Античні поліси Північного Причорномор'я			
3	Тема 3. Грецьке поселення на о. Березань (Борисфеніда). Ольвія та її хора	28	29
4	Тема 4. Античні пам'ятки Нижнього Подністров'я.		
Кредит 3. Грецькі держави на території Криму			
5	Тема 5. Херсонеська держава. Боспорська держава.	28	30
Кредит 4. Економічний та культурний розвиток античних міст Північного Причорномор'я			
6	Тема 6. Економіка античних міст Північного Причорномор'я	28	30
7	Тема 7. Культура античних міст Північного Причорномор'я.		
<i>ВСЬОГО</i>		112	118

7. Тематика рефератів, есе, індивідуальних навчально-дослідних завдань (орієнтовний перелік)

1. Історичні джерела вивчення античних міст.
2. Етапи археологічного вивчення античних міст.
3. Досягнення вітчизняної археології у вивченні античних міст.
4. Археологічні пам'ятки святилища Ахілла на о. Левке.
5. Поселення на о. Березань та Таганрогське поселення - проблеми вивчення.
6. Історіографія вивчення Ольвії.
7. Періодизація та археологічні пам'ятки Ольвії.
8. Суспільно-політична історія Ольвії.
9. Проблеми колонізації Нижнього Подністров'я. Історія вивчення.
10. Археологічні пам'ятки Тіри.
11. Суспільно-політична історія Тіри.
12. Ніконій та поселення лівого берега Дністровського лиману.
13. Історичні джерела вивчення Херсонесу.
14. Історія вивчення Херсонесу.
15. Археологічні пам'ятки Херсонесу та його хори.
16. Джерела вивчення історії Боспорського царства.
17. Історіографія вивчення Боспору.
18. Історія археологічного вивчення Боспору.
19. Проблема політичного устрою Боспорської держави.
20. Міста та сільські поселення Боспору.
21. Поховальні споруди Боспору як історичне джерело.

8. Форми роботи та критерії оцінювання

Рейтинговий контроль знань студентів здійснюється за 100-бальною шкалою:

Шкала оцінювання: національна та ECTS

ОЦІНКА ECTS	СУМА БАЛІВ	ОЦІНКА ЗА НАЦІОНАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ	
		екзамен	залік
A	90-100	5 (відмінно)	5/відм./зараховано
B	80-89	4 (добре)	4/добре/ зараховано
C	65-79		
D	55-64	3 (задовільно)	3/задов./ зараховано
E	50-54		
FX	35-49	2 (незадовільно)	Не зараховано

Форми поточного та підсумкового контролю. Комплексна діагностика знань, умінь і навичок студентів із дисципліни здійснюється на основі результатів проведення поточного й підсумкового контролю знань (КР). Поточне оцінювання (індивідуальне, групове і фронтальне опитування, самостійна робота, самоконтроль). Завданням поточного контролю є систематична перевірка розуміння та засвоєння програмового матеріалу, виконання практичних, лабораторних робіт, умінь самостійно опрацьовувати тексти, складання конспекту рекомендованої літератури, написання і захист реферату, здатності публічно чи письмово представляти певний матеріал.

Завданням підсумкового контролю (КР, залік, іспит) є перевірка глибини засвоєння студентом програмового матеріалу модуля.

Критерії оцінювання відповідей на практичних заняттях:

Примітка. Шкала оцінювання репрезентована в 60-ти та 30-ти бальній системах в залежності від максимальної суми балів за відповідь на семінарському занятті в кожному кредиті.

Відмінно 30-25/60-49 балів - Студент виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно здобувати знання, без допомоги викладача знаходить та опрацьовує необхідну інформацію, вміє використовувати набуті знання і вміння для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує відповіді, самостійно розкриває власні обдарування і нахили.

Дуже добре 24-19/48-37 балів - Студент вільно володіє вивченим обсягом матеріалу, застосовує його на практиці, вільно розв'язує вправи і задачі у стандартних ситуаціях, самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких незначна

Добре 18-13/36-25 балів - Студент вміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача; в цілому самостійно застосовувати її на практиці; контролювати власну діяльність; виправляти помилки, серед яких є суттєві, добирати аргументи для підтвердження думок

Задовільно 12-7/24-13 балів - Студент відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень; з допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, серед яких є значна кількість суттєвих

Незадовільно 6-1/12-1 балів - Студент володіє навчальним матеріалом поверхово й фрагментарно.

Види самостійної роботи:

Контроль самостійної роботи студентів здійснюється як під час аудиторних занять (на семінарах заняттях), так і у позааудиторний час, визначений викладачем. Контроль самостійної роботи передбачає:

- визначення ступеня засвоєння матеріалу;
- визначення якості виконання індивідуальних і творчих колективних завдань;

- відвідування консультацій викладача;
- своєчасне виконання і здача поточних завдань;
- оцінку знань, здобутих у результаті самостійної навчальної роботи.

Творче завдання (хронологічні та синхронізаційні таблиці, словники термінів, контурні карти) – **1-20 балів**

Індивідуальне завдання (розкриття додаткових проблемних питань у письмовому вигляді) – **1-20 балів**

Реферат (письмова наукова робота) – **1-20 балів**

Контрольна робота (розкриття основних питань за кредитом у письмовому вигляді) – **1-20 балів**

Мультимедійна презентація – **1-20 балів.**

Критерії оцінювання самостійної роботи:

- повнота розкриття питання завдання с\р;
- цілісність, систематичність, логічна послідовність викладення матеріалу с\р;
- аналітичні міркування, вміння робити порівняння та формулювати висновки;
- акуратність оформлення самостійної роботи;
- підготовка матеріалу за допомогою (історичних карт, таблиць, схем тощо).

20-17 балів - робота студентом виконана в повному обсязі, високий понятійний рівень; глибина, широта, повнота питання, що висвітлюється; осмисленість і усвідомленість затверджених положень теми, яка розкривається студентом; логічність та послідовність під час відповіді; доведення та аналіз теорій, концепцій, вчень, які вивчалися; самостійність мислення; впевненість в правоті своїх суджень; вміння виділяти головне; вміння встановлювати між предметні та внутрішньопредметні зв'язки; вміння робити висновки, показувати перспективу розвитку ідеї або проблеми; стилістично грамотна мова, робота виконана майже на 90-100% від загального обсягу

16-13 балів – робота студентом виконана в повному обсязі, високий понятійний рівень; глибина, широта, повнота питання, що висвітлюється;

осмисленість і усвідомленість затверджених положень теми, яка розкривається студентом; логічність та послідовність під час відповіді; доведення та аналіз теорій, концепцій, вчень, які вивчалися; самостійність мислення; впевненість в правоті своїх суджень; вміння виділяти головне; вміння встановлювати між предметні та внутрішньопредметні зв'язки; вміння робити висновки, показувати перспективу розвитку ідеї або проблеми; стилістично грамотна мова, допускаються незначні помилки, робота виконана майже на 80-89% від загального обсягу.

12-9 балів - робота студентом виконана не в повному обсязі, але доведено та проаналізовано теорії, концепції, вчення, які вивчалися; самостійність мислення; впевненість в правоті своїх суджень, вміння виділяти головне, обсяг виконаних завдань становить від 50% до 59% від загального обсягу.

8-5 балів - робота студентом виконана не в повному обсязі, не описані явища, не виявлено розуміння основних положень завдання. Тема не розкрита, актуальність не доведена, не виділені головні завдання; не зроблені висновки, не показана перспектива розвитку ідеї або проблеми; стилістично неграмотна мова.

4-1 балів - студент не описує явища, не виявляє знання і розуміння основних положень завдання. Тема не розкрита, актуальність не доведена, не виділені головні завдання; не зроблені висновки, не показана перспектива розвитку ідеї або проблеми; стилістично неграмотна мова.

Кількість балів у кінці **семестру** повинна складати від 200 до 400 (за 4 кредити), тобто сума балів за виконання усіх завдань.

Розподіл балів, які студенти отримують за 4 кредити

Кредит та тема	Академічний контроль (форма представлення)	Кількість балів (за видами роботи)	Кількість балів всього за кредит
Кредит 1. Вступ до курсу «Антична археологія Північного Причорномор'я»		100	100
Тема1. Історія вивчення археологічних пам'яток Північного Причорномор'я. Історичні джерела.	Семінар 1 Реферат	60 20	100
Тема2. Грецька колонізація Північного Причорномор'я	Індивідуальне завдання	20	
Кредит 2. Античні поліси Північного Причорномор'я		100	100
Тема3. Грецьке поселення на о. Березань (Борисфеніда). Ольвія та її хора	Семінар 2 Творче завдання	60 20	100
Тема4. Античні пам'ятки Нижнього Подністров'я.	Контрольна робота № 1	20	
Кредит 3. Грецькі держави на території Криму		100	100
Тема 5. Херсонеська держава. Боспорська держава	Семінар 3 Мультимедійна презентація Реферат	60 20 20	
Кредит 4. Економічний та культурний розвиток античних міст Північного Причорномор'я		100	100
Тема 6. Економіка античних міст Північного Причорномор'я	Семінар 4 Індивідуальне завдання	60 20	100
Тема 7. Культура античних міст Північного Причорномор'я.	Контрольна робота № 2	20	
Всього балів		400	400
За семінарські заняття – 240			
За самостійну роботу – 160			
400(загальна кількість балів)×0,6(коефіцієнт для іспиту)=240(бали набрані до іспиту)			
240÷4(кількість кредитів)=60(поточний контроль)			
60+40(максимальна кількість балів за іспит)=100 (підсумковий бал)			

*Примітка. Коефіцієнт для іспиту – 0,6. Іспит оцінюється в 40 б.

9. Засоби діагностики

Засобами діагностики та методами демонстрування результатів навчання є: завдання до практичних занять, завдання для самостійної та індивідуальної роботи (зокрема есе, творчі завдання реферати), презентації результатів досліджень, контрольні роботи, залік, екзамен.

10. Методи навчання

Дисципліна передбачає використання традиційних, активних та інтерактивних методів навчання (дебати, мозковий штурм, лекції з використанням інтерактиву, методи оцінювання і самооцінювання, планування та інші).

З-поміж традиційних методів використовуються:

1). Пояснювально-ілюстративний метод – студенти отримують знання на лекції, з навчальної або методичної літератури в "готовому" вигляді. Сприймаючи й осмислюючи факти, оцінки, висновки, студенти залишаються в рамках репродуктивного (відтворюючого) мислення. Застосовується для передачі великого масиву інформації.

2). Метод проблемного викладу – використовуючи різноманітні джерела й засоби, викладач, перш ніж викладати матеріал, ставить проблему, формулює пізнавальне завдання, а потім, розкриваючи систему доказів, порівнюючи точки зору, різні підходи, показує спосіб рішення поставленого завдання.

3). Частково-пошуковий, або евристичний, метод – організація активного пошуку рішення висунутих у навчанні (або самостійно сформульованих) пізнавальних завдань або під керівництвом педагога, або на основі евристичних програм і вказівок. Процес мислення набуває продуктивного характеру, але при цьому поетапно направляється й контролюється викладачем або самими студентами на основі роботи над програмами і навчальними посібниками. Найчастіше застосовується на семінарах.

4). Дослідницький метод – після аналізу матеріалу, постановки проблем і завдань і короткого усного або письмового інструктажу студенти самостійно вивчають літературу, джерела, ведуть спостереження й вимірювання й виконують інші дії пошукового характеру. Ініціатива, самостійність, творчий пошук проявляються в дослідницькій діяльності найбільше повно.

Серед активних методів використовуються такі:

1). Практичні вправи, у процесі виконання яких студенти моделюють свої дії у різних навчальних і виховних ситуаціях майбутньої професійної діяльності;

2). Аналіз конкретних ситуацій як індивідуально, так і в малих навчальних групах (6-8 осіб), у ході розбору яких студенти не тільки вчать формулювати проблеми й ухвалювати рішення щодо них, але й виробляють ряд важливих навичок в області міжособистісної комунікації, групової роботи й лідерства;

3). Робота в малих навчальних групах, у ході якої студенти виконують практичні вправи, розбирають конкретні ситуації, готують групові проекти й беруть участь у ділових іграх; така робота допомагає студентам освоювати рольову поведінку, учитися ефективному спілкуванню й обміну досвідом, виробляти лідерські якості.

Крім того вивчення курсу базується на використанні комунікативних методів, що охоплюють методи й процедури контакту студента з безпосереднім джерелом знань (викладачем методики, вчителем етики, керівником педпрактики та ін.).

Комунікативні методи поділяються на пасивні й активні: у перших провідна роль належить викладачеві методики, вчителю етики (студент лише фіксує зміст лекції, протоколює дії вчителя й учнів тощо); в активних методах ініціатива належить студентові, який активно контактує з викладачем методики, вчителем етики (активні методи поділяються на групові (мозковий штурм, круглий стіл, ділові ігри) та індивідуальні методи (інтерв'ювання, вільний діалог, експертні ігри)).

Активно використовуються текстологічні методи, що включають методи набуття знань із фахових документів (навчальних планів і програм, методичних листів МОН України тощо) і фахової літератури (монографій, підручників, навчальних посібників, методичних рекомендацій, науково-методичних статей тощо).

11. Рекомендована література

Базова

1. Анохин В.А. История Боспора Киммерийского. - К., 1999.
2. Антична археологія: навч. посіб. / Анастасія Юріївна Баукова ; Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. - Львів : ЛНУ ім. Івані Франка, 2014. - 345 с. - Бібліогр.: с. 327-345.
3. Античная культура Северного Причерноморья. - К., 1984.
4. Античное Причерноморье. Сб. статей по классической археологии. - С.-Пб., 2000.
5. Античные города Северного Причерноморья. Очерки истории культуры. - М., 1956.
6. Античные государства Северного Причерноморья. - М., 1984. Археологія Української РСР. - К., 1986. Т II. Давня історія України. - К., 1997. - кн. II.
7. Античные полисы и местное население Причерноморья. - Севастополь, 1995.

8. Археологія та рання історія Черкас: / Дмитро Куштан, Валерій Ластовський ; НАН України, Ін-т археології. - Київ ; Черкаси : [б. в.], 2016. - 288 с.
9. Блаватский В.Д. Античная археология Северного Причерноморья. - М., 1961.
10. Блаватский В.Д. Воздействие античной культуры на страны Северного Причерноморья (IV в. до н.э. - III в. н.э.)//СА. - 1964.-№ 4.
11. Блаватский В.Д. Искусство Северного Причерноморья. - М., 1947.
12. Болгов Н. Закат античного Боспора. Очерки истории Боспорского государства позднеантичного времени (IY-Увв.). - Белгород, 1996.
13. Боспорский феномен: колонизация региона. Формирование полисов, образование государства. Материалы международной научной конференции. - С.-Пб., 2001, ч. I,II.
14. Буйских С.Б. Фортификация Ольвийского государства (первые века н.э.). - К., 1991.
15. Виноградов Ю.Г. Политическая история Ольвийского полиса VII -1 до н.э. - М., 1989.
16. Вонсович А. Березань - самый ранний план застройки в Причерноморье. // Археология. - 2001- №4.
17. Гайдукевич В.Ф., Капошина С.И. К вопросу о местных элементах в культуре античных городов Северного Причерноморья. // СА. - 1951. - № 15.
18. Європейська археологія I тисячоліття н. е.: зб. наук. пр. на честь Ліани Василівни Вакуленко / [Абашина Н. С. та ін. ; відп. ред. А. В. Скиба, С. А. Горбаненко] ; НАН України, Ін-т археології, Від. археології ран. слов'ян та регіон. польових дослідж. - Київ : ІА НАН України, 2017. - 285, [8] с
19. Зубарь В.М. Херсонес Таврический в античную эпоху. - К., 1993.
20. Зубарь В.М., Сон Н.О. Новіархеологічні дані про римську залогу Тіри.// Археологія. - 1999. -№3.
21. Кадеев В.И. Херсонес Таврический в первых веках н.э. - Харьков, 1981.
22. Кадеев В.И. Херсонес Таврический. Быт и культура I - III вв. н.э. - Харьков, 1996.
23. Карышковский П.О., Клейман И.Б. Древний город Тира. - К., 1985.
24. Крапивина В.В. Ольвия. Материальная культура I - IV вв. - К., 1993.
25. Крижицкий С.Д. Ольвия і скіфи у Уст. до н.е. До питання про скіфський протекторат. //Археологія. -2001. -№2.
26. Крижицкий С.Д., Зубар В.М., Русяева А.С. Античні держави античного Причорномор'я. -К., 1998.
27. Крыжицкий С.Д. Ольвия. Историография исследования архитектурно-строительных комплексов. - К., 1985.
28. Крыжицкий С.Д. Архитектура античных городов Северного Причерноморья. - К., 1993.
29. Культура населения Ольвии и ее окружи в архаическое время. - К., 1987.
30. Лапин В.В. Греческая колонизация. - К., - 1966.
31. Масленников А.А. Население Боспорского государства в первых веках нашей эры. - М., 1990.
32. Молев Е.А. Боспор в период эллинизма. - Нижний Новгород, 1994.

Допоміжна

1. Буйских, А.В. 2016. Херсонесская строительная традиция и Боспор. *Древности Боспора*, 20, с. 73–87.
2. Буйських, А.В. 2016. Лаконський імпорт та його імітації в Північно–Західному Причорномор'ї. *EMINAK*, 4 (16). К.–Миколаїв, с. 133–142.
3. Буйських, А.В. Шеїн, С.С., Шевченко, Т.М. 2017. НІАЗ «Ольвія» НАН України: завдання та перспективи наукових досліджень Відділу археології Нижнього Побужжя. *Північне Причорномор'я за античної доби* (на пошану С.Д. Крижицького). К.: Стародавній світ, с. 256–263.

4. Гаврилюк Н.А. 2017. Экономические причины колонизации Нижнего Поднепровья в период эллинизма. *The Crimea and the Northern Black Sea Coast in Archaeological Research 1956-2013*, Światowit, Supplement Series, p. 49 – 64.
5. Охотников С. В. Нижнее Поднепровье в VI - Увв. до н.э. - *К., 1990.
6. Охотников С.В., Островерхов А.С. Античное святилище на о. Левке (Змеином). - К., 1993.
7. Проблемы истории и культуры Северного Причерноморья в античную эпоху. - М., 1991.
8. Проблемы истории и культуры Северного Причерноморья в античную эпоху. - М., 1991.
9. Русяева А.С. Ольвія - найвизначніша пам'ятка класичної демократії на теренах України. // Археологія. - 2001. - № 4.
10. Русяева А.С. Домашні святилища і культури в античних містах Північного Причорномор'я VI - II ст. до н.е. // Археологія. - 2001. - № 2.
11. Русяева А.С. Религия и культы античной Ольвии. - К., 1992.
12. Самойлова Т.Л. Тира в I в. до н.э. - К., 1988.
13. Сапрыкин С.Ю. Понтийское царство. - М., 1996.
14. Северо-Западный Крым в античную эпоху. - К., 1994.
15. Секерская Н.М. Античный Никоний и его округа. - К., 1989.
16. Скрыжинская М.В. Древнегреческий фольклор и литература о Северном Причерноморье. - К., 1991.
17. Сон Н. Тира в римское время. - К., 1923.
18. Форнасье, Й., Буйских, А.В., Кузьмищев О.Г. 2017. Новые данные об ольвийском предместье (на примере одного строительного комплекса). *Північне Причорномор'я за античної доби* (на пошану С.Д. Крижицького). К.: Стародавній світ, с. 33–44.

12. Інформаційні ресурси

<http://www.iananu.kiev.ua/>
http://www.archaeology.ru/site_map.html
<http://www.arheolog-ck.ru/>
<http://vf-ndc-oasu.ucoz.ru/>
<http://duben.ucoz.ru/>
<http://pamjatky.org.ua/>
http://pamjatky.org.ua/?page_id=176
http://pamjatky.org.ua/?page_id=188
http://pamjatky.org.ua/?page_id=202
http://pamjatky.org.ua/?page_id=199
<http://komariv.in.ua/>
<http://gsae.karazin.ua/main>
<http://historylib.org/>
<http://naim.bg/bg/home/>
<http://www.archaeolog.ru/>
<http://antropogenez.ru/>